

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

P. I. c.
1921

INSTRUKCJA WALKI NA BAGNETY

WARSZAWA :: :: :: :: :: :: :: :: :: 1921
GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

941
015 X

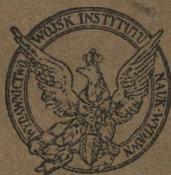
519
78

707
36

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

P. I. c.
1921

INSTRUKCJA WALKI NA BAGNETY

WARSZAWA :: :: :: :: :: :: :: :: :: 1921
GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

2
0457
MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

P. I. C.
1921.

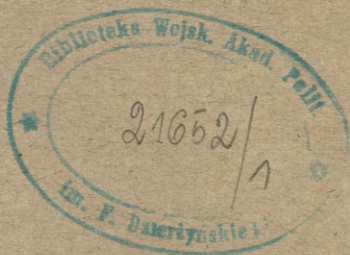
M
29
INSTRUKCJA
WALKI NA BAGNETY

WARSZAWA :: :: :: :: :: :: 1927
GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

355.6R

Zatwierdzone przez Ministerstwo Spraw Wojskowych. Oddz. III Szt.
L. 176. Reg. z dnia 6 VIII 1921.

Druk. J. B. Kondeckiego, Marszałkowska 53a.

MINISTERSTWO
SPRAW WOJSKOWYCH

Warszawa, dnia 6. VIII. 1921 r.

Oddział III Sztabu

Nr. 176. Reg.

R O Z K A Z

wprowadzający w życie

„INSTRUKCJĘ WALKI NA BAGNETY“.

1. Sprawność w walce na bagnety, celne strzelanie i rzucanie granatami, wytrzymałość na trudy a wreszcie spryt bojowy składają się na pojęcie dzielnego żołnierza. Żadna z tych właściwości nie może być podporządkowana, wszystkie są równoznaczne i mogą w decydującym momencie rozstrzygnąć o zwycięstwie.

Niniejsza „Instrukcja walki na bagnety“ jest w pierwszej linii uzupełnieniem Regulaminu piechoty, niemniej jednak wykształcenie w walce na bagnety obowiązuje wszystkie rodzaje broni.

2. Nie wolno czynić żadnych samowolnych zmian w niniejszej instrukcji, jako też uzupełniać jej lub pojedynczych postanowień własnymi komentarzami względnie uzupełnieniami dowódców. Jednakże postanowienia instrukcji nigdy nie mogą krępować inicjatywy i nie są szablonem, który stosuje się niewolniczo w każdym położeniu; w duchu jej leży samodzielne myślenie i działanie instruktorów.

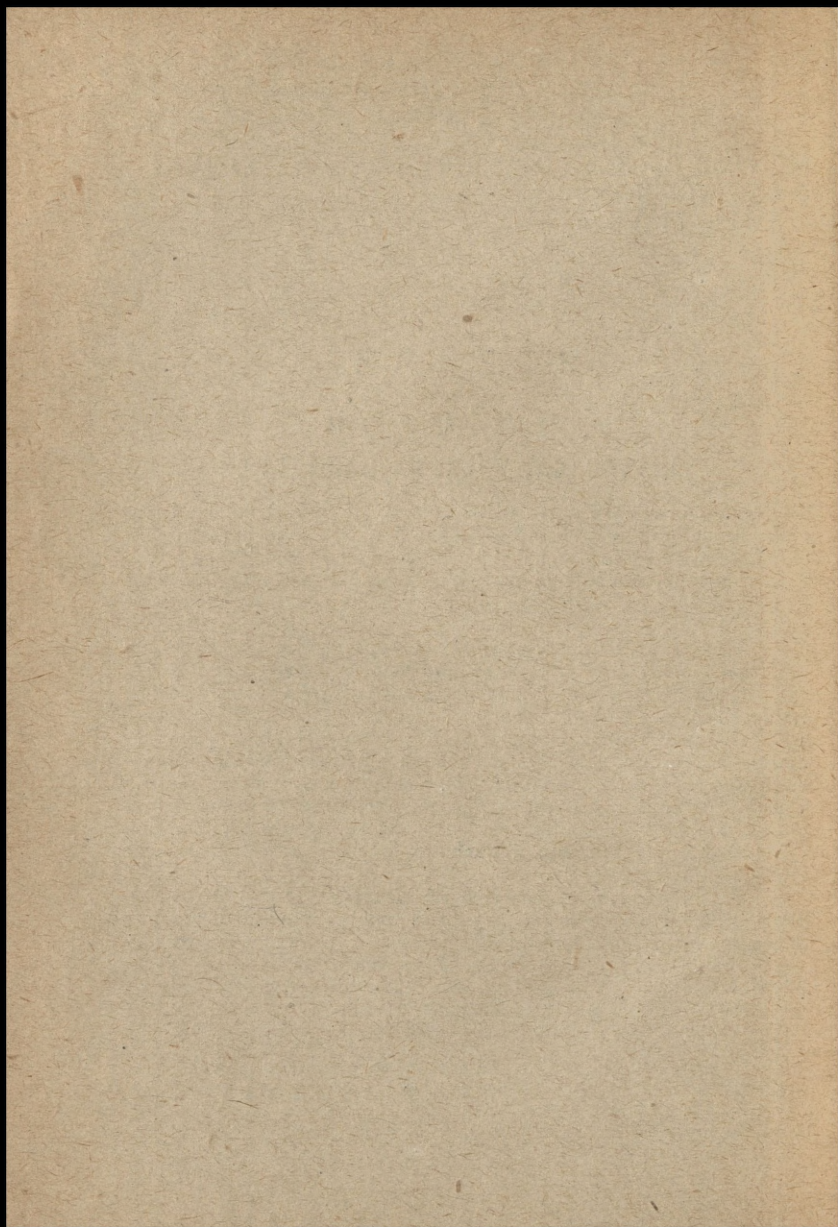
3. Jednocześnie zatwierdzam „Instrukcję walki na bagnety 1921“ i unieważniam wszelkie postanowienia i przepisy dotyczące tego przedmiotu a sprzeczne z niniejszą instrukcją.

Instrukcję należy bezzwłocznie wprowadzić w życie, a z dniem 1 listopada 1921 r. obowiązuje ona bezwzględnie we wszystkich oddziałach i szkołach W. P.

Minister Spraw Wojskowych

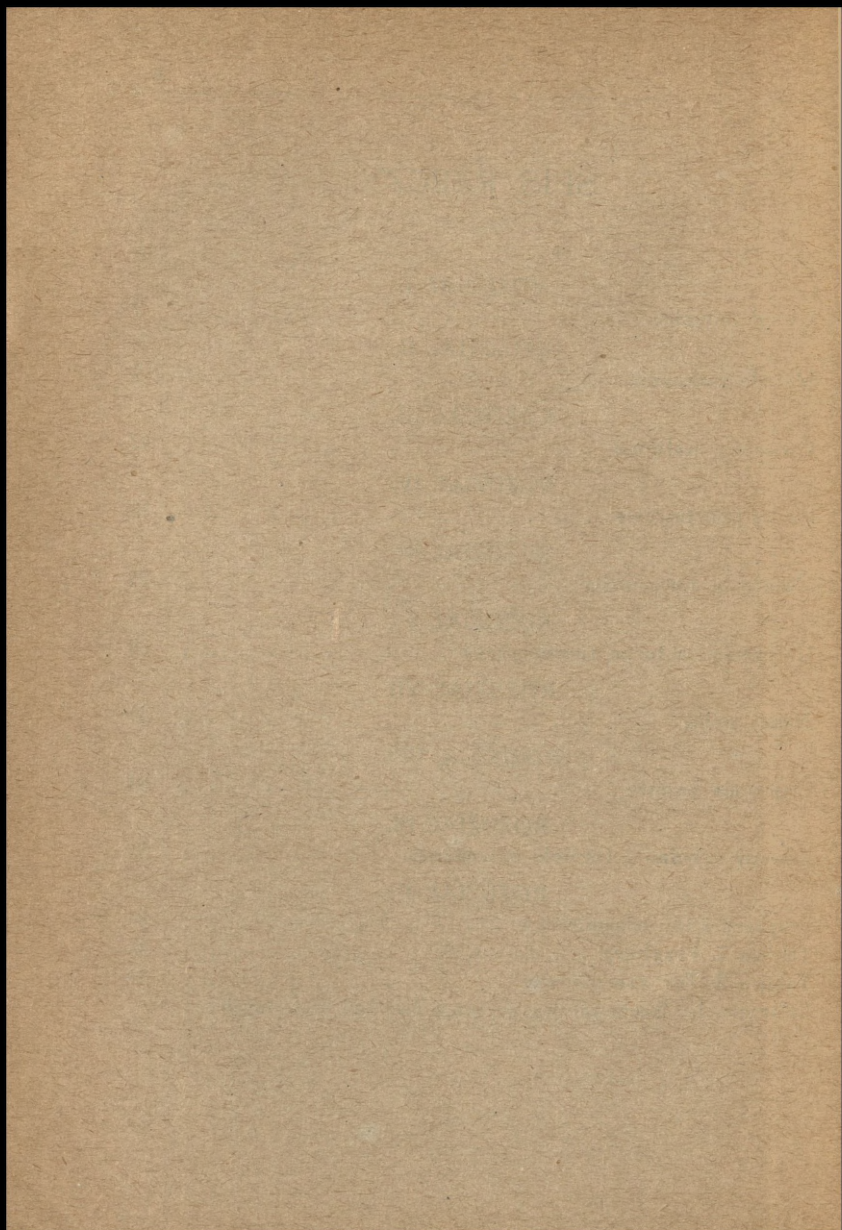
(—) **S O S N K O W S K I**

Generał-porucznik.

SPIS RZECZY.

	Str.
ROZDZIAŁ I.	
Uwagi wstępne	7
ROZDZIAŁ II.	
Metoda nauczania	7
ROZDZIAŁ III.	
Ćwiczenia wstępne	12
ROZDZIAŁ IV.	
Ruchy podstawowe	13
ROZDZIAŁ V.	
Ćwiczenia sprawności	25
ROZDZIAŁ VI.	
Ćwiczenia na torze szermierczym	29
ROZDZIAŁ VII.	
Nauka walki	31
ROZDZIAŁ VIII.	
Ćwiczenia bojowe	34
ROZDZIAŁ IX.	
Zawody szkolne i turnieje szermiercze	35
ROZDZIAŁ X	
Przybory i tor szermierczy	36
Tablica 1. Przybory	38
Tablica 2. Tor szermierczy	39
Załącznik 1. Szczegółowy program ćwiczeń wstępnych . .	

ROZDZIAŁ I.

Uwagi wstępne.

1. Bój na bagnety jest częstym, a niejednokrotnie rozstrzygającym o zwycięstwie aktem walki. Mimo szerokiego zastosowania w walce zbliska granatu ręcznego, trzeba być przygotowanym do natarcia wręcz i złamania oporu przeciwnika bagnetem, lub walką pierś o pierś.

2. Żołnierz musi władać bagnetem doskonale. Daje mu to pewność siebie, podnosi ducha zaczepnego i zwiększa odporność, a zaufanie we własny bagnet czyni go spokojnym i odważnym w każdym położeniu.

3. Umiejętność władania bagnetem wyrabia się przez ciągłe ćwiczenia. Nauka powinna być prowadzona systematycznie przez cały czas służby w szeregu. Powiększa ona wartość moralną żołnierza, wyrabia jego sprawność fizyczną i zdolność do szybkiej decyzji. Nauka walki na bagnety musi być zawsze dostosowana do warunków, w jakich odbywa się współczesna walka.

ROZDZIAŁ II.

Metoda nauczania.

Cel nauki. 4. Celem nauki walki na bagnety jest wyrobienie w żołnierzu odwagi, przytomności umysłu i pewności siebie, tudzież siły, zręczności i szybkości. Zalety te rozwijane celowo i systematycznie wyrabiają żołnierza sprawnego w natarciu i obronie.

Układ programu. 5. Program nauczania należy dostosować odpowiednio, postępując od rzeczy łatwych do trudnych, od prostych do złożonych. Należy wystrzegać się wszelkiego formalizowania poszczególnych ruchów, bacząc przede wszystkim na ich siłę, zręczność i szybkość, kierując się zasadą, że ten zwycięża, kto wcześniej obezwładni przeciwnika.

**Zasady przewod-
nie.**

**6. Podstawą nauki jest dokładne
wyszkolenie pojedynczego żołnierza.**
Szkolenie żołnierza w walce na bagnety i wogóle w walce wręcz we wszystkich jej fazach, powinno mieć tylko tę zasadę przewodnią: przygotowanie żołnierza do walki w takich warunkach, jakich w rzeczywistym boju należy oczekiwać.

Wszelka formalistyka, wszelka jednostajność w nauczaniu i ćwiczeniu jest wzbroniona. Ćwiczenia czysto formalne może odbywać tylko rekrut niewyszkolony.

Rozkład nauki.
dzieli się na:

7. Nauka walki na bagnety
ćwiczenia wstępne,
ruchy podstawowe,
ćwiczenia sprawności,
ćwiczenia na torze szermierczym,
naukę walki,
ćwiczenia bojowe,
zawody i turnieje szermiercze.

**Ruchy podsta-
wowe.**

8. Ruchy podstawowe są podstawą całej nauki. Od dokładnego nauczania ruchów podstawowych zależy sprawność użycia ich w dalszej nauce i w rzeczywistym boju. W ćwiczeniach tych należy od pierwszej chwili zwracać uwagę na błyskawiczną szybkość i dokładność.

Każdą lekcję walki na bagnety należy zaczynać krótkimi ćwiczeniami ruchów podstawowych, aby przygotować żołnierza do dalszych intensywnych ćwiczeń.

Ćwiczenia sprawności.

9. Ćwiczenia sprawności i na torze szermierczym są uzupełnieniem poprzedniego działu nauki. Do ćwiczeń tych używa się wskaźnika, manekinów słomianych i glinianych oraz kołowrotek z pierścieniami (patrz Rozdz. X). Zadaniem ćwiczeń z manekinami jest nabranie wprawy w przyjmowaniu należytej odległości od przeciwnika, z której skutecznie można go osiągnąć bagnetem, jak również przyzwyczajenie żołnierza do kłucia.

Siły pchnięć próbuje się na manekinach z wilgotnej gliny. Celność pchnięcia ćwiczy się, zadając je w cyfry na manekinie lub w pierścienie, umieszczone na czteroramiennych kołowrotekach.

Nauka walki.

10. Nauka walki obejmuje całość kształt ruchów i ich kombinacje. W tym dziale nauki zapoznaje się żołnierza z praktycznym zastosowaniem poznanych ruchów i ze sposobami natarcia i obrony.

Ćwiczenia bojowe.

11. Ćwiczenia bojowe uczą żołnierzy w jaki sposób odbywa się walka na bagnety w prawdziwej bitwie i w różnych warunkach terenowych.

Ćwiczenia te powinny być oparte na najprostszych założeniach taktycznych i należy je odbywać początkowo na terenie płaskim i równym, następnie na terenie nierównym ze sztucznymi lub naturalnymi przeszkodami, aby przyzwyczaić żołnierzy do walki w różnych okolicznościach.

Po nabraniu pewnej wprawy wybiera się do ćwiczeń tereny o odmiennej glebie, aby żołnierze nabrali

praktyki, jak walczy się na łące, roli, w gruncie kamienistym, w krzakach, w lesie, na stoku góry, na gruncie podmokłym, pomiędzy budynkami, na polu szturmowym i t. p.

**Zawody
i turnieje.**

12. Zawody i turnieje rozwijają ambicję i wzbudzają w żołnierzu współzawodnictwo oraz większe zainteresowanie do walki bagnetem. Zapoznają również żołnierzy z różną indywidualnością przeciwnika w walce.

Zawody są dalszym ciągiem nauki walki na bagnety. Turnieje są już wyłącznie popisem najlepiej walczących o pierwszeństwo w walce na bagnety.

**Ubiór
ćwiczebnny.**

13. Wszystkie te ćwiczenia należy stopniować, wykonywując je najpierw karabinami szermierzemi w ubraniu lekkim, a następnie stopniowo obciążać żołnierzy, biorąc do ćwiczeń karabiny zwykłe, bez bagnetów, później z nasadzonemi bagnetami, następnie z ładownicami, a wreszcie przy ćwiczeniach bojowych w tornistrze z pełnem obciążeniem bojowem.

Nie wolno używać karabinów zwykłych do ćwiczeń ze wskaźnikiem, na torze szermierzym do nauki walki, do ćwiczeń bojowych, do zawodów i turniejów.

**Czas
trwania
ćwiczeń.**

14. Czas trwania ćwiczeń nie powinien przekraczać 25 minut z małemi spoczynkami.

Ćwiczenia w walce na bagnety przeprowadza się codziennie, z wyjątkiem dni wyruszenia na strzelnicę i ćwiczenia polowe.

**Miejsce
instruktora.**

15. Instruktor prowadzący ćwiczenia staje przed oddziałem w takiej odległości, aby mógł objąć wzrokiem wszystkich cwi-

czących żołnierzy i być przez nich dokładnie słyszonym i widzianym. Pozostali instruktorzy dozoruja wykonania w swoich oddziałach.

Dozór i objaśnienia. 16. Instruktor objaśnia zwięźle, lecz dokładnie, każdy ruch, pokazując go równocześnie, poczem daje rozkaz „*pojedyńczo - ćwiczy*”. Żołnierze wykonywają nakazane ćwiczenia, a instruktorzy przechodząc po kolei od jednego żołnierza do drugiego, poprawiają błędy.

Objaśnienie ćwiczenia nie powinno się ograniczać tylko do tego, jak się robi, ale dlaczego się robi tak, a nie inaczej. Ułatwia to bardzo naukę i skraca ją.

Instruktor powinien się starać utrzymać uwagę ćwiczących w napięciu; rozkazy wydawać zrozumiale i z należytą intonacją; nie wytrzymywać żołnierzy długo w jednej postawie; nie objaśniać długo, lecz ćwiczenie pokazać; wykonywać wprzód ruchy pojedyncze (proste), a później złożone; zauważać błędy i poprawiać je dokładnie; nie stać ciągle na jednym miejscu, lecz zmieniać je.

Ustawienie do ćwiczeń. 17. Do ćwiczeń ustawia się oddział w dwuszereg, jak przy ćwiczeniach musztry zwartej, jednak w odstępie i odległości pięciu kroków żołnierz od żołnierza. Ustawienie to ma tę dogodność, że żołnierze już w pierwszej chwili mają przeciwników przed oczyma, skutkiem czego przybierają należyty kierunek w postawie i przy zadawaniu pchnięć i ciosów.

Ćwiczenia zbiorowe. 18. Celem powtórzenia już dobrze opanowanych ruchów podstawowych, tudzież nadania im odpowiedniej szybkości i energii w wykonaniu, ćwiczą je żołnierze wspólnie

na komendę instruktora tak, by ruchy te stanowiły kombinacje będące elementami rzeczywistej walki. Zapomocą komendy reguluje się jedynie zaczęcie ruchu; szybkość wykonywania zależna jest od sprawności poszczególnych żołnierzy.

Warunek ten jest też miarodajny dla wyboru ustawienia do ćwiczeń.

Te ćwiczenia nie są jednak istotą wyszkolenia w walce na bagnety.

ROZDZIAŁ III.

Ćwiczenia wstępne.

„*W obie broń*“. 19. Na komendę: „*W obie — broń*“ z postawy zasadniczej z karabinem u nogi wznosi się karabin nieco w górę przed siebie, a pochwyciwszy go lewą ręką za chwytem nad prawą podnosi się w górę karabin o tyle, aby prawą ręką chwycić za szyjkę kolby. Odległość rąk od siebie na karabinie powinna być nieco szersza, niż szerokość barków żołnierza. Karabin poziomo przed sobą, zwrócony kabłąkiem w dół, kolbą na prawo.

„*Na barki broń*“. 20. Na komendę: „*Na barki — broń*“ z postawy: „*W obie — broń*“ przenosi się karabin najkrótszą drogą ponad głowę za kark, ręce ugięte w łokciach podanych do przodu. Karabin w położeniu poziomem nie oparty jednak o głowę lub kark. Inne części, jak przy postawie zasadniczej.

„*W lewą (prawą) broń*“. 21. Na komendę: „*W lewą (prawą) broń*“ z postawy zasadniczej podrzuca się karabin prawą ręką w górę, chwytając go w środku ciężkości i trzyma się go pionowo

kałąkiem do przodu, przedramię poziomo, łokieć przy boku, druga ręka na biodrze.

Z tego położenia przekłada się broń na powyższą komendę krótkim rzutem do drugiej ręki, a rękę wolną kładzie się na biodro. Przybiera się przytem na odpowiedni rozkaz wykrok, rozkrok i postawę zasadniczą, stopniując ją kolejno.

„Za szyjkę w lewą (prawą) broń”. 22. W podobny sposób na komendę: „Za szyjkę w lewą — broń” chwyta się karabin żadaną ręką za szyjkę kolby najkrótszą drogą, podobnie jak przy komendzie: „W lewą (prawą) — broń”. Na komendę: „Za szyjkę w prawą — broń” z „Do nogi — broń” podnosi się karabin nieco w górę przed siebie, chwytając go lewą ręką pod celownikiem a następnie prawą za szyjkę.

„Do nogi broń”. 23. Na komendę: „Do nogi — broń” powraca się najkrótszą drogą do postawy zasadniczej z karabinem u nogi posługując się drugą ręką.

ROZDZIAŁ IV.

Ruchy podstawowe.

a) Postawy.

„Postawa szermiercza”. 24. „Postawa szermiercza — w prawo (w lewo)”.

Wykonywa się na palcach jednej nogi odstawiając drugą w tył, nazewnątrz, zależnie od budowy ciała nie mniej jak na 1 i $\frac{1}{2}$ stopy. Stopa nogi wysuniętej wprzód i wzrok są zwrócone na przeciwnika, a noga wysunięta w tył skierowana nazewnątrz, obie tworzą kąt prawie prosty.

Ciężar ciała spoczywa równomiernie na obu nogach, ugiętych w kolanach, pierś wyprostowana, nie-

co podana do przodu i zwrócona skośnie w kierunku przeciwnika. Ręce na biodrach.

„Złożenie
zwykłe“.

25. „Złożenie zwykłe — w prawo (w lewo)“.

Żołnierz przyjmując „postawę szermierczą” równocześnie unosi karabin lekko ku górze, podając wyłot lufy do przodu, podchwytuje jedną ręką około celownika, drugą ręką obejmuje szyjkę karabina. Ka-

Rys. 1.

rabin trzyma poziomo pod ładownicami i kabłąkiem skierowany nazewnątrz. Ręka obejmująca szyjkę karabina przylega ściśle przedramieniem do kolby.

Kolba jest ściśle przyciśnięta do biodra i nie wystaje poza nie. (Rys. 1.)

„Spocznij“. 26. W postawie szermierczej na komendę: „*Spocznij*“ przyjmuje się swobodną postawę bez zmiany ustawienia stóp. Karabin stawia się kolbą na ziemi w środku między jedną a drugą stopą.

„Złożenie krótkie“.

27. „Złożenie krótkie — w prawo (w lewo)“.

Rys. 2.

Karabin cofa się ze „złożenia zwykłego“ w tył bez zmiany ułożenia rąk na karabinie. Ręka trzymająca szyjkę karabina wyprostowana w tyle za biodrem,

ręka podtrzymująca karabin około celownika przylega do ciała przedramieniem. Koniec bagnetu na wysokości dołka piersiowego. (Rys. 2.)

Rys. 3.

„Złożenie górne (dolne)“.
28. „Złożenie górne (dolne)“ — *nie górne (złożenie dolne) — w prawo (w lewo)“.*

Ze „złożenia zwykłego“ przenosi się karabin bez zmiany chwytu rąk ostrzem bagnetu ku górze, lub ku dołowi, zależnie od tego czy przeciwnik znajduje się wyżej, czy też niżej od szermierza.

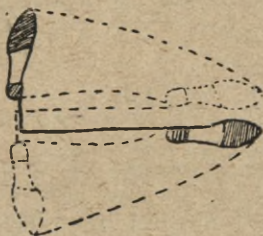
„Na bagnety“.
29. „Na bagnety“ — *gnety — w prawo (w lewo)“.*

Karabin trzyma się swobodnie w ugiętych ramionach, bagnetem skierowanym w górę skośnie w kierunku bocznym. Dłoń obejmująca szyjkę karabina znajduje się w środkowej linii ciała na wysokości pasa, dłoń obejmująca karabin — około celownika mniej więcej na wysokości ramienia. Kabłąk karabina zwrócony wprzód. (Rys. 3.)

b) Zmiany.

30. Postawę szermierczą wprzód (wtył)—zmień.

Postawę szermierczą w miejscu zmienia się, wysuwając karabin do przodu z równoczesnym przechwyceniem rąk i skocznym przesunięciem nóg tuż przy ziemi w miejscu. Ustawienie nóg analogicznie do poprzedniego. (Rys. 4).

Rys. 4.

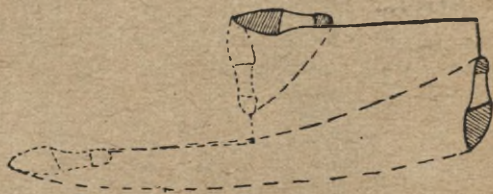
Postawę szermierczą wprzód zmienia się na nodze wprzód wysuniętej, robiąc równocześnie półobroty w prawo lub w lewo, zależnie od pierwotnej postawy, jednocześnie stawia się nogę będącą w tyle do przodu. (Rys. 5).

Rys. 5.

Postawę szermierczą wtył zmienia się na nodze wtył wysuniętej, robiąc jednocześnie pół obrotu w pra-

wo lub w lewo, zależnie od pierwotnej postawy, jednocześnie stawia się nogę będącą w przodzie do tyłu. (Rys. 6).

Rys. 6.

Obroty należy dokonywać z błyskawiczną szybkością, uważając na karabin, aby nie zmieniał poziomego położenia i nie był odchylany na boki, gdyż ruchy te mogłyby przeciwnik wyzyskać, zadając pchnięcie w miejsca odsłonięte.

Przechodzenie z jednego złożenia do drugiego, należy doprowadzić do takiej wprawy, aby przechwytywanie karabina odbywało się całkiem pewnie i jak najszybciej, aby ruch ten wyglądał więcej na przeczucie karabina z ręki do ręki.

c) Kroki i zwroty.

Kroki.

31. „Krok wprzód—marsz“.

Nogą wprzód wysuniętą występuje się prosto w kierunku przeciwnym co najmniej o jedną stopę, nogę wtył wysuniętą dostawia się do wprzód wysuniętej o tę samą długość, zachowując postawę szermierczą.

„Krok wtył—marsz“.

Zaczyna się nogą będącą wtył, z zachowaniem przepisów, jak przy „Krok wprzód—marsz“.

„*Krok w lewo (prawo) — marsz*“.

Zaczyna się nogą lewą, poczem prawą dostawia się do postawy szermierczej.

„*Wprzód (wtył, w lewo, prawo) — marsz*“.

Wykonywa się w postawie szermierczej, łącząc pojedyncze kroki w jeden ciągły ruch. Skoków robić nie wolno.

Marsz kończy się na komendę: „*Stój*“, poczem ćwiczący przyjmuje postawę szermierczą.

Zwroty. 32. *W lewo (w prawo, wtył) — zwrot.*

Wszelkie zwroty w postawie szermierczej wykonywa się na palcach nogi wysuniętej wprzód, nie zmieniając położenia karabina i ugięcia nóg w kolanach. Przy zwrocie wtył obrót ciała wykonywa się w kierunku kabłąka.

33. Kroki i zwroty musi się wykonywać nadzwyczaj szybko i energicznie, przy stałym utrzymaniu równowagi i kolanach ugiętych. Kroków wprzód lub wtył używamy w zamiarze natarcia na przeciwnika i celem skrócenia lub zwiększenia odległości. Kroków w lewo i w prawo używa się celem uchylenia się w bok przed pchnięciem lub też celem natarcia na przeciwnika z boku.

d) Pchnięcia i ciosy.

Pchnięcia. 34. „*Dwiema — pchnij*“.

Żołnierz będąc w złożeniu zwykłym wyrzuca karabin wprzód, trzymając go oburącz. Jednocześnie pochyla ciało ku przodowi, wyprężając nogę będącą wprzodzie. Obie stopy przylegają do ziemi.

„Z wypadem — pchnij”.

Wykonywa się jak „dwie — pchnij” robiąc równocześnie wypad nogą będącą w przodzie i przenosząc na nią ciężar ciała. (Rys. 7).

„Jedną — pchnij”.

Żołnierz będąc w „złożeniu zwykłym” wyrzuca karabin wprzód ręką obejmując szyjkę karabina opierając kolbę o przedramię, kabłąk zwrócony naze-

Rys. 7.

wnątrz. Druga ręka podchwytuje kolbę tuż za ręką trzymającą szyjkę karabina. Ciało pochylone ku przodowi, noga będąca w tyle wyprostowana, zaś noga wysunięta wprzód ugięta. Obie stopy przylegają do ziemi. (Rys. 8, patrz strona 21).

„Z wypadem jedną — pchnij“.

Wykonywa się jak „jedną — pchnij” równocześnie robiąc wypad nogą wprzód wysuniętą. (Rys. 9, patrz strona 22).

Rys. 8.

Ciosy.

35. „Krótki — cios“.

Żołnierz obraca karabin kolbą do przodu w ten sposób, że bagnet zatacza łuk w górę i wtył do poziomu, poczem opiera nakładką o to ramię, którego ręka obejmuje karabin około celownika. Następnie wyrzuca energicznie kolbę do przodu, wyprężając nogę będącą w tyle, a uginając nogę wysuniętą wprzód. (Rys. 10).

„Z wypadem — krótki cios“.

Wykonywa się jak „krótki — cios” równocześnie robiąc wypad wprzód nogą będącą w tyle. (Rys. 11).

„Z boku — cios“.

Równocześnie z naciskiem [na broń przeciwnika karabin obraca się w płaszczyźnie poziomej kolba

Rys. 9.

zatacza łuk od biodra w skroń przeciwnika. Koniec nakładki dotyka o to ramię, którego ręka obejmuje karabin około celownika.

„Z wypadem z boku — cios“.

Wykonywa się jak „z boku—cios” równocześnie robiąc wypad wprzód nogą będącą w tyle. (Rys. 12, patrz str. 26).

„Długi—cios“.

Żołnierz wykonywa silnem pchnięciem kolby wdół, a wypuściwszy ją z ręki chwyta karabin za lufę poniżej przedniego bączka, poczem wyrzuca ręce wprzód, zadając cios w twarz lub w pierś przeciwnika. Jednocześnie pochyla ciało wprzód, wyprężając nogę będącą w tyle, a uginając wprzód wysuniętą.

„Z wypadem długi — cios“.

Wykonywa się jak „długi cios” równocześnie robiąc wypad nogą wysuniętą wtył. (Rys. 13, patrz str. 27).

Rys. 10.

„Wtył — cios“.

Żołnierz będąc w „złożeniu zwykłym” wyrzuca karabin wtył, trzymając oburącz i zadaje cios w twarz lub w pierś. Jednocześnie pochyla ciało ku tyłowi i wykonywa zwrot stóp na piętach w kierunku przeciwnika.

„Z wypadem wtył — cios“.

Wykonywa się, jak „wtył — cios” równocześnie robiąc wypad nogą wysuniętą w kierunku przeciwnika będącego wtyle. (Rys. 14, patrz str. 28).

36. W nauce pchnięć i ciosów chodzi głównie o błyskawiczną szybkość ruchów i o ich celność. Poszczególne ruchy wykonywa się także w marszu i w biegu. Po wszystkich pchnięciach i ciosach należy wykonać jak najszybciej powrót do postawy szermierczej wprzód, albo wtył zależnie od ruchu przeciwnika.

Rys. 11.

W skróconym okresie wyszkolenia nie należy kłaść wielkiego nacisku na naukę ciosu krótkiego i długiego.

e) O d b i c i a.

Odbicia. 37. „*Odbij—w lewo (w prawo, dół, górę!)*“.

W celu obrony własnej lub natarcia na przeciwnika, używamy odbić, albo naciskañ. Odbicie wykonywa się ręką obejmującą karabin około celownika, odrzu-

cając broń przeciwnika w żądanym kierunku. Karabin nie ma przytem szerokich odchyień. Kolba znajduje się zawsze (podczas odbić silnie przyciśnięta do biodra.

Naciskanie broni przeciwnika ma na celu przetrzymanie tejże, a przez to odsłonięcie przeciwnika. Naciska się broń w różnych kierunkach. Naciskanie ćwiczy się jedynie w nauce walki.

ROZDZIAŁ V.

Ćwiczenia sprawności.

Zasady ogólne. 38. Celem tych ćwiczeń jest wyrabianie szybkiej orientacji w ruchach, które należy zastosować i sprawdzanie opanowania przez żołnierza ruchów podstawowych.

Do ćwiczeń należą:

A) ćwiczenia przeprowadzane pojedynczo:

- a) na komendę,
- b) ze wskaźnikiem,
- c) z manekinem.

B) ćwiczenia przeprowadzane zbiorowo.

Do ćwiczeń „pojedynczo” przystępuje się kolejno w porządku wyżej podanym, po kilku ćwiczeniach, skoro wszystkie ruchy podstawowe zostały już mniej więcej przez żołnierza opanowane.

Do ćwiczeń „zbiorowo” przystępuje się równocześnie z rozpoczęciem ćwiczeń z manekinem.

Przeprowadzanie ćwiczeń.

39. Organizacja ćwiczeń sprawności polega na tem, że cały oddział pod kierunkiem jednego z instruktorów powtarza w ciągu 20 minut ćwiczenia ruchów podstawowych pojedynczo, w ciągu 5 minut — ćwiczenia „zbiorowe”,

zaś wyznaczony inny instruktor przywołuje do siebie żołnierzy kolejno i przerabia z każdym z osobna jedno z trzech ćwiczeń przeprowadzonych pojedynczo.

Ćwiczenia przeprowadzane zbiorowo należy często przerywać krótkimi spoczynkami.

Ćwiczenia na komendę.

40. Żołnierz wywołany staje w postawie szermierczej przed instruktorem. Instruktor wydaje komendy, do wykonania kilku ruchów podstawowych, które żołnierz spełnia szybko,

Rys. 12.

energicznie i sprawnie. Instruktor sprawdza i szczegółowo poprawia wykonanie każdego ruchu, po czym odsyła żołnierza na miejsce, przywołując następnego i każąc mu wykonać te same lub inne ruchy podstawowe.

**Ćwiczenia ze
wskaznikiem.**

41. Instruktor zaopatrzony w długi kij z gałką lub karabin sprężynowy zwraca go w rozmaitych kierunkach (w prawo, wtył, w górę, w dół i t. d.), cofa się z nim lub postępuje naprzód. Żołnierz zaopatrzony w taki sam

Rys. 13.

karabin, zachowując stale postawę szermierczą, zadaje szybko pchnięcia w gałkę kija lub karabina.

Zarówno instruktor, jak żołnierz muszą wydobyć z siebie jak największą szybkość.

**Ćwiczenia
z manekinem.**

42. Ćwiczenia z manekinem odbywają się w ten sposób, że żołnierz, leżący na ziemi, na dany przez instruktora znak, zrywa się na nogi woła „hurra” i według odległości

od manekina wykonywa natychmiast silne pchnięcie lub podbiega doń szybko, by je wymierzyć.

Ćwiczenia te należy tak układać, by się odbywały w rozmaitym terenie, rozmaitych postawach wyjściowych żołnierza i wymagały rozmaitego sposobu pchnięcia (w górę, w bok, w dół).

Rys. 14.

Jako dalszą fazę tego ćwiczenia, przerabia się ćwiczenia z manekinem, na którym są cyfry. Wówczas żołnierz uderza w którąkolwiek z cyfr lub w cyfrę oznaczoną przez instruktora.

**Ćwiczenia
zbiorowe.**

43. Ćwiczenie polega na wykonaniu komend szybko po sobie następujących. Jako przykład należy podać następujące komendy:
„Krok wprzód, dwoma pchnij — ćwicz“.

„Krok w lewo, z wypadem, jedną pchnij - ćwicz“.
„Krok w tył, odbij w lewo, w górę, z wypadem pchnij — ćwicz“ i t. p.

Po kilku takich komendach powinna nastąpić komenda „Spocznij”. Wykonywane ruchy muszą stanowić elementy rzeczywistej walki.

ROZDZIAŁ VI.

Ćwiczenia na torze szermierczym.

Zasady ogólne. 44. Celem tych ćwiczeń jest wyrobienie szybkości w ruchach i celności w uderzeniu. Przyczem wszystkie uderzenia muszą być bardzo silne.

Do ćwiczeń tych należą:

ćwiczenia szybkości,

ćwiczenia celności.

Rozpoczyna się je po przerobieniu ćwiczeń omawianych w Rozdziale V.

Przeprowadzanie ćwiczeń. 45. Organizacja ćwiczeń na torze szermierczym polega na tem, że oddział ćwiczy pod kierunkiem instruktora ruchy podstawowe lub ćwiczenia przeprowadzane zbiorowo, poszczególne sekcje zaś przychodzą na tor szermierczy i ustawiają się w kolumnie dwujkowej w odległości kilkunastu kroków od pierwszych manekinów. Instruktor objaśnia, w jaki sposób ma być wykonane ćwiczenie. Podczas ćwiczenia instruktor zajmuje takie miejsce, skąd najlepiej będzie mógł opanować oddział i dozorować wykonanie.

W początkach tego okresu szkolenia przerabia się na torze szermierczym ćwiczenia łatwiejsze, przechodząc stopniowo do trudniejszych, połączonych z pokonywaniem przeszkód i z rozmaitem umieszczeniem

manekinów, celem przystosowania tem samem do różnorodności terenu, jaka się może zdarzyć w prawdziwej walce.

Żaden manekin czy kołowrót znajdujący się po stronie żołnierza, nie może być pominięty, manekiny, które znajdują się na środku toru muszą być uderzone przez obojgu żołnierzy.

Ćwiczenia rozpoczyna się na komendę: „*Pierwsza dwójka — marsz*“ lub na znak instruktora.

**Ćwiczenia
szybkości.**

46. Ćwiczenia szybkości polegają na tem, że po wydanej komendzie lub na znak instruktora, pierwsza dwójka wzięwszy broń w postawę „na bagnety“, rusza szybkim krokiem, biegiem lub podrywając się z ziemi do pierwszych manekinów; każdy z żołnierzy zadaje pchnięcie manekinowi, wiszącemu lub leżącemu po jego stronie. Pojedyńczemu manekinowi zadają pchnięcia jednocześnie obojgu żołnierze.

Dalej ruch dwójki odbywa się z wyzyskaniem osłon w terenie, pozorowaniem strzelania i t. d.

Każda dwójka działa wspólnie, celowo—jednak odruchowo, a nie na zasadzie uprzednio ustalonego szablonu.

Gdy pierwsza dwójka przebędzie połowę toru, rozpoczyna ćwiczenia druga, następnie trzecia. Po przebiegnięciu całego toru, dwójki wracają na swoje miejsca, zostawiając karabiny sprężynowe, zabierają zwykłe i wracają do oddziału.

**Ćwiczenia
celności.**

47.⁶ Manekiny zawieszone jak przy poprzednim ćwiczeniu, mają cyfry w pewnych miejscach; na kołowrotekch zawieszone są pierścienie.

Po wydanej komendzie pierwsza dwójka, wzięwszy broń w postawę „na bagnety”, posuwa się szybkim krokiem, biegiem lub podrywając się z ziemi ku manekinowi. Prawoskrzydłowy żołnierz, zadaje uderzenia manekinom wiszącym z prawej strony, lewoskrzydłowy – wiszącym z lewej w ten sposób, że po dojsciu na odpowiednią odległość zatrzymuje się, przyjmując złożenie zwykłe, poczem uderza w *oznaczoną przez instruktora cyfrę*. Napotkawszy po drodze kołowrotek, na którym jest zawieszony pierścień nie zatrzymuje się przed nim, lecz w marszu nadziewa pierścień na karabin.

Poza tem przy ćwiczeniach tych obowiązują te same zasady, jak przy ćwiczeniach szybkości. Oba te rodzaje ćwiczeń można częściowo stosować łącznie.

ROZDZIAŁ VII.

N a u k a w a l k i.

Zasady ogólne. 48. Nauka walki ma na celu praktyczne zastosowanie w walce elementu wyszkolenia pojedynczego. Żołnierz w tej części wyszkolenia ma możliwość zapoznania się z zachowaniem przeciwnika, wyzyskania jego błędów, zorientowania się w położeniu, i powzięcia błyskawicznej decyzji w zadawaniu uderzeń i przybieraniu odpowiednich zasłon i odbić. Żołnierz przybiera taką postawę, jaką uzna za najkorzystniejszą, celem zadania lub uniknięcia uderzenia. Środkiem ku temu jest: 1. walka z instruktorem, 2. walka z jednym, dwoma lub kilku przeciwnikami.

Walka z instruktorem.

49. Żołnierz na komendę instruktora podaną głosem lub gestem uderza szybko i energicznie we wskazane miejsce ciała.

Instruktor po odbiciu wykonywa natychmiast pchnięcia odwetowe, by zmusić ucznia do natychmiastowej zasłony, lub odskoczenia.

Instruktor każe sobie odbić broń i przez to odsłania się na chwilę. Żołnierz bez komendy szybko zadaje pchnięcie lub cios w odsłonięte miejsce ciała instruktora, który odbiwszy je, wykonywa pchnięcie odwetowe, zmuszając ucznia do zasłony lub odskoczenia.

Instruktor naciera, wykonując ruchy nagłe, a niespodziewane; ruchy ciała i uderzenia czyni z początku wolniej, by żołnierzowi dać chwilę do namysłu, później w tempie normalnej walki.

Cel walki z instruktorem.

50. Instruktor we wszystkich powyższych stopniach nauki wytyka natychmiast zasadnicze błędy.

Żołnierz i instruktor ubrani są w maski, napierśniki i rękawice. Walka odbywa się karabinem drewnianym lub sprężynowym.

Walka z instruktorem uczy żołnierza jak ma zadawać uderzenia celne a silne w żywego człowieka i jak ma kombinować uderzenia i odbicia z ruchami ciała, wyrabia w nim poczucie odległości, z jakiej najlepiej i najskuteczniej można trafić w przeciwnika, zaostża bystrość w spostrzeganiu odsłonu przeciwnika i uczy umiętnego ich wyzyskania.

Walka z przeciwnikiem.

51. Z odległości 15 do 20 kroków, dwu lub kilku przeciwników, zbliża się do siebie szybkim krokiem z bronią w złożeniu „na bagnety”; w odległości bezpośredniego spotkania się przyjmują natychmiast postawę szermierczą i nawzajem starają się przeciwnika uczynić niezdolnym do

walki. Żołnierze ubrani są w maski, napiersniki i rękawice. Walka odbywa się pod okiem instruktora, który zmusza do starcia gwałtownego, a krótkiego najbardziej zbliżonego do walki rzeczywistej. Walka trwa krótko, jedną do dwóch minut, nie należy jej przeciągać przez zadawanie wielokrotnych pchnięć i ciosów, przez odskoki oraz zwody.

Należy wpoić w żołnierza zasadę, że w walce z przeciwnikiem powinien użyć wszelkich środków, aby go pokonać; jeżeli warunki nakazują, powinien odrzucić bagnet, a walczyć nożem, pięścią, nogami, byle uzyskać zwycięstwo, samemu zgładzając przeciwnika.

Zwody. 52. Zwody (finty) są to ruchy udane, któremi żołnierz zamierza się do uderzenia w jakąś część ciała, uderzając błyskawicznie w inną; używa się ich dla łatwiejszego pokonania przeciwnika. Jako zwody stosuje się pchnięcia, ciosy, wypady, odskoki lub własne odsłony. Celem ich jest zmuszenie przeciwnika do odsłonięcia się, z którego nacierający musi natychmiast skorzystać. Przy zwodach błyskawiczność poruszeń i szybkość w zadawaniu uderzeń gra główną rolę.

Sposób zwalczania przeciwników. 53. Przy walce z dwoma lub kilkoma przeciwnikami nacierającymi z jednej strony, żołnierz stara się wyjść na bok zewnętrzny jednego z nich, pokonać go, by następnie zwrócić się przeciw drugiemu. Jeśli obaj przeciwnicy nacierają z różnych stron, pokonać najpierw tego który jest bliżej, względnie, którego pokonanie jest łatwiejsze, przed wmieszanym się do walki drugiego.

Walkę z kilkoma przeciwnikami należy ćwiczyć stale.

**Walka
z jeźdźcem.**

54. Żołnierz przybiera złożenie górne w kierunku jeźdźcy i zagraża mu stale z jednego boku i z tyłu. Odbicia pchnięć lancą lub cięć szablą skutecznia prężąc broń skośnie w górę. W walce przeciw jeźdźcowi, nacierającemu szablą, żołnierz stara się przez krótkie, a szybkie pchnięcia utrzymać przeciwnika w należytej odległości, usiłując zawsze być po lewej stronie konia. Przed jeźdźcem nacierającym cwałem, odskakiwać w ostatniej chwili w prawo, by dostać się na lewy jego bok. Gdy naciera dwóch jeźdźców jednocześnie—niebezpieczniejszy jest ten, który znajduje się po stronie prawej piechura. Należy wówczas uderzyć szybko konia z prawej strony kolbą lub bagnetem po nozdrzach, a uwolniwszy się w ten sposób od jednego rozprawić się z jeźdźcem nacierającym z lewej strony.

ROZDZIAŁ VIII.

Ćwiczenia bojowe.**Cel ćwiczeń
bojowych.**

55. Przez ćwiczenia bojowe żołnierz uświadamia sobie praktycznie, jaki jest szturm w rozmaitych warunkach bojowych, i w różnych warunkach terenowych, uczy się stosować elementy natarcia i obrony dla pokonania przeciwnika, walcząc nie sam, ale w łączności z innymi w większych lub mniejszych oddziałach.

**Przeprowadze-
nie ćwiczeń.**

56. Najpierw przeprowadza się ćwiczenia w terenie odpowiednio przygotowanym, najlepiej na polu ćwiczeń szturmowych, pokrytem różnemi przeszkodami (przeszkody z drutu, leje granatnie, kozły i t. p.), potem w każdym terenie.

ROZDZIAŁ IX.

Zawody szkolne i turnieje szermiercze.

Zawody szkolne. 57. Po dokładnem przerobieniu z żołnierzami poprzedniego materiału, należy urządzić w kompanji zawody szkolne. Są to spotkania szermiercze o charakterze zawodniczym odbywające się pod kierunkiem instruktora, jako dalszy ciąg nauki walki.

Zawody i turnieje powinny przedewszystkiem uwzględniać ćwiczenia stosowane względnie bojowe. Szkolenie oddziałów jedynie w celu przygotowania do zawodów i turniejów jest zabronione.

Zawody szkolne wzbudzają w żołnierzach współzawodnictwo, większe zamiłowania do szermierki, rozwijają ambicję, potęgują odwagę i wyrabiają ducha zaczepnego. Najważniejszą zaletą zawodów jest to, że żołnierz, potykając się z różnymi współzawodnikami, zapoznaje się z różnemi indywidualnościami ludzi w walce. Pozwoli mu to uniknąć niespodzianek w walce prawdziwej.

Przeprowadzanie zawodu. 58. Żołnierze ubrani w maski, napierśniki i rękawice z karabinami ćwiczebnymi. Na znak dany przez instruktora rozpoczyna się walka.

Rola instruktora. 59. Do każdej ze stron należy przeznaczyć jednego lub kilku instruktorów, którzy pełnią rolę sędziów.

Instruktor śledzi uważnie wszystkie ruchy, a po skończonej walce wskazuje popełnione błędy i podaje sposób unikania ich w przyszłości.

Należy zwracać uwagę żołnierzy na odslony przeciwnika, podawać sposoby natarcia i upominać ich, aby unikali równoczesnych pchnięć obustronnych.

Sędziowanie. 60. Żołnierz trafiony, powinien stanąć na baczność i wskazać ręką miejsce uderzone wymawiając przytem słowo „trafiony“, poczem na rozkaz przybrać postawę szermierczą i walczyć dalej. Jeżeli instruktor chce wstrzymać, daje rozkaz: „stój“, żołnierze walkę przerywają w postawie zasadniczej z bronią u nogi.

Czas walki nie powinien przekraczać dwóch minut; ilość pchnięć zadanych przeciwnikowi w oznaczonym czasie rozstrzyga o zwycięstwie.

Turnieje szermiercze. 61. Do turniejów stają lepsi szermierze wybrani z oddziałów.

Urządza się je przy okazji uroczystości narodowych lub pułkowych. Powinny one stanowić część programu zawodów wojskowo-sportowych.

Przy turniejach baczą sędziowie na prawidłowość walki i dozorują przepisów zawodów.

Zwycięzcy turnieju powinni być uroczyście obdarzeni nagrodami, a nazwiska ich należy ogłaszać w rozkazach dziennych.

ROZDZIAŁ X.

Przybory i tor szermierczy.

Przybory. 62. Do nauki szermierki potrzebne są: karabiny szermiercze, odpowiadające kształtem, długością oraz mniej więcej ciężarem zwykłym karabinom wraz z bagnetem. Najlepsze są z bagneta-mi zapadającymi się przy pchnięciu i wyskakującymi po skończonym nacisku. (Tablica 1, rys. 1a, 1b.)

Tam, gdzie karabinów szermierczych nie ma, należy się posługiwać podobnemi karabinami wykonanemi z drzewa, których należy równocześnie użyć jako wskaźników.

Wskaźniki są to drążki drewniane długości karabina z przytwierdzonemi na końcu gałkami słomianemi, obszytymi skórą i płótnem. (Tablica 1, rys. 1c).

Manekiny słomiane i gliniane. (Tablica 1, rys. 3).

Czteroramienne kołowrotki o różnej wysokości. (Tabl. 1, rys. 5).

Pierścienie druciane lub z wikliny o średnicy 8 cm. (Tabl. 1, rys. 6).

Maski druciane.

Napierśniki. (Tabl. 1, rys. 2).

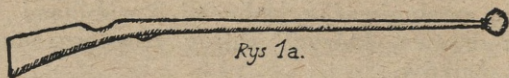
Rękawice.

Tor szermierczy. 63. Tor szermierczy jest to bieżnia prosta na 4 m szeroka a 100 m długa. (Tabl. 2).

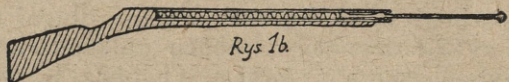
W odstępach co 25 m umieszcza się wieszaki wpoprzek bieżni. Wieszaki te są wkopane silnie w ziemię; są one wysokości dwóch metrów a szerokości 4-ch. Na wieszakach tych zaczepia się po dwa manekiny w odstępach do dwóch metrów. Dobrze jest ubierać manekiny w stare znoszone mundury. Na manekinach wyznacza się 5 kółek barwnych z cyframi — i tak w wysokości głowy i szyi 1, serca 2, brzucha 3, pachwiny 4 i 5.

Po bokach toru w środku pomiędzy wieszakami umieszcza się po jednym manekinie naprzemian. Wzdłuż jednego odstepu pomiędzy wieszakami wykopuje się rów strzelecki z boku toru.

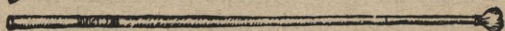
TABLICA 1.

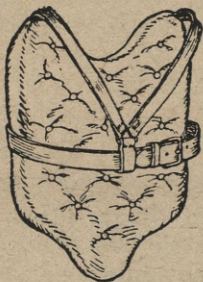
Rys. 1a.

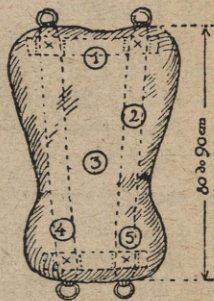
Rys. 1b.

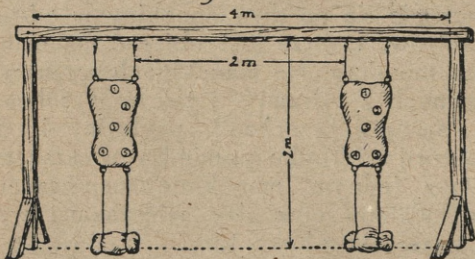
Rys. 1c.

Rys. 2.

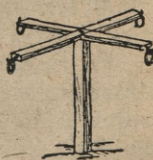
Rys. 3.

Rys. 4.

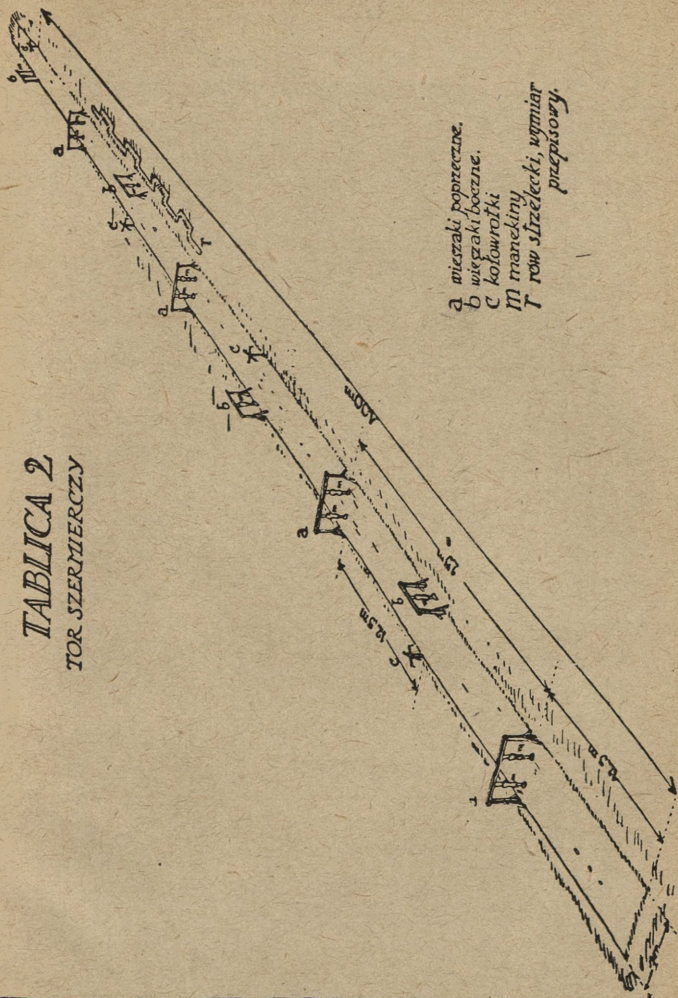
Rys. 6.

Rys. 5.

TABLICA 2

TOR SZERMIERCZY

SZCZEGÓŁOWY PROGRAM ĆWICZEŃ WSTĘPNYCH.

- U w a g i. a) Ćwiczeniami wstępnymi zaczyna się każdą lekcję w porządku oznaczonym w programie.
- b) Po dokładnem przerobieniu ćwiczeń pojedynczych należy przystąpić do ćwiczeń złożonych, przestrzegając następstwa ćwiczeń według programu.
- c) Ćwiczenia wstępne wykonywa się najpierw na liczenie, a dopiero kiedy żołnierze poznają dokładnie ruchy należy je wykonywać bez liczenia na rozkaz „Ćwicz”.
- d) Instruktor równocześnie objaśnia ćwiczenia i pokazuje je, poczem daje zapowiedź: „Ćwicz”, a część wykonawczą t. j. liczbę wymawia krótko i dobitnie, jeżeli ruch ma być wykonany rzutem lub wolno, jeżeli ćwiczenie ma się wykonać z prężeniem.
- e) Każde ćwiczenie powtarza się najwyżej pięć razy, a za ostatnim razem wypowiada się zamiast liczby: „Dość” np. „raz, dwa, trzy, raz” — „raz, dwa, trzy, dwa” i t. d. Żołnierze przestają ćwiczyć, jednak pozostają w tej postawie, w której ćwiczenia wykonywali, a dopiero na komendę „Baczność” wracają do postawy zasadniczej.

L. p.	Ćwiczenia rąk	Ćwiczenia nóg	Ćwiczenia tułowia	Ćwiczenia złożone
I.	„W obie broń” raz: proste ręce w górę wznies; dwa: skurcz; trzy: w górę rzuć; cztery: proste w dół opuść.	„Na barki broń” raz: na palce stań; dwa: półprzysiad; trzy: na palce; cztery: postawa.	„Na barki broń” postawa zasadnicza, rozkrok, wykrok, wypad, klęczka na jednym lub obu kolanach. 1. w tył się skłoń; 2. prostuj.	„W obie broń” 1. na palce stań, ręce przodem w górę wznies; 2. półprzysiad lub przysiad, na barki broń; 3. na palce stań, ręce w górę rzuć; 4. postawa, ręce w dół opuść.
II.	„W obie broń” 1. proste ręce wprzód wznies; 2. skurcz; 3. wprzód rzuć; 4. w dół opuść.	„Na barki broń” 1. na palce stań; 2. przysiad; 3. na palce; 4. postawa.	„Na barki broń” 1. wprzód się skłoń; 2. prostuj.	„Na barki broń” 1. wypad lewą wprzód (w bok), ręce w górę rzuć; 2. postawa—na barki broń; 3. i 4. to samo prawą.
III.	„W obie broń” ręce w górę wznies; 1. lewą przenieś w bok—pra- wą za głowę skurcz; 2. przeciwnie ćwicz.	„Na barki broń” z postawy zasadniczej; 1. wypad lewą wprzód; 2. postawa; 3. wypad prawą wprzód; 4. postawa.	„Na barki broń” 1. w dół się skłoń; 2. postawa.	„W obie broń” 1. wypad lewą wprzód — ręce w górę wznies; 2. ręce w dół opuść; 3. ręce w górę wznies; 4. postawa; 5., 6., 7., 8. to samo prawą.
IV.	„W obie broń” (szeroki chwyt) 1. przekręt rąk za siebie; 2. powrót do postawy—w obie broń.	„Na barki broń” 1. wypad lewą w bok; 2. postawa; 3. wypad prawą w bok; 4. postawa.	„Na barki broń” 1. w lewo się skłoń; 2. prostuj; 3. i 4. to samo prawą.	„Ręce w górę—wznies” 1. wypad lewą w bok, lewą rękę uginij za głowę, prawą prostą w bok; 2. postawa, ręce w górę; 3. wypad prawą w bok, prawą rękę ugnij za głowę, lewą prostą w bok; 4. postawa, ręce w górę.
V.	„W lewą (prawą)—broń” 1. rękę wprzód (w bok) rzuć; 2. w bok (wprzód) przenieś; 3. wprzód (w bok) przenieś; 4. skurcz.	„Na barki broń” w rozkroku stań: 1. lewą nogę ugnij (prawa prosta); 2. prostuj; 3. i 4. przeciwnie.	„Na barki broń” 1. tułów w lewo zwróć; 2. do przodu zwróć; 3. i 4. to samo w prawo.	„W obie broń” 1. wypad lewą wprzód — prze- kręt rąk w tył, karabin za sobą; 2. postawa — ręce przekręć wprzód; 3. i 4. to samo drugą nogą.
VI.	„W lewą (prawą) broń” zataczanie karabinem kół w po- łożeniu ręki w górę (w bok, wprzód) ćwicz bez liczenia.	„Na barki broń” 1. ugnij lewą nogę, prawą pro- stuj w bok, oprzyj palcami o ziemię za sobą; 2. postawa; 3. i 4. to samo prawą nogą.	„Na barki broń” 1. tułów w lewo zwróć; 2. wprzód się skłoń; 3. prostuj; 4. do przodu zwróć; 5., 6., 7. i 8. to samo w prawo.	„W rozkroku stań, na barki broń” 1. skłoń się wprzód, ręce w górę rzuć; 2. prostuj—na barki broń; 3. skłoń się w tył, ręce w górę rzuć; 4. prostuj.
VII.	„W lewą (prawą) broń” zataczanie karabinem ósemek wprzód, w położeniu ręki w górę (w bok, wprzód, w górę)—ćwicz; (ósemkę wprzód zaczyna się, zataczając lufą koło wprzód od siebie i w dół; ósemkę wtył zaczyna się zataczając lufą koło w tył, do siebie i w dół).	„Na barki broń” 1. podskokiem rozkrok; 2. podskokiem zeskok do po- stawy ćwicz bez liczenia.	„Na barki broń” 1. tułów w lewo zwróć; 2. w tył się skłoń; 3. prostuj; 4. do przodu zwróć; 5., 6., 7., 8. to samo w prawo.	„W rozkroku stań” ręce skurcz; 1. tułów w lewo zwróć, ręce w górę rzuć; 2. do przodu zwróć, ręce skurcz; 3. i 4. to samo w prawo.
VIII.	„Za szyjkę w lewą (w prawą) broń” zataczanie ósemek (wtył) w po- łożeniu ręki w górę—(wprzód lub w bok) ćwicz.	„Na barki broń” 1. wykrok lewą — klęknij na prawym kolanie; 2. postawa; 3. to samo prawą; 4. postawa.	„Na barki broń” krążenie tułowia w lewo (w pra- wo) ćwicz.	„W obie broń”; w rozkroku stań; 1. na palcach w lewo zwrot — ręce podnieś przodem w gó- rę, klęknij na prawym kolanie; 2. postawa; 3. i 4. to samo w prawo.

